

О. В. Пономаренко

кандидат філологічних наук, доцент,
дослідниця, перекладач, лектор інституту філології
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Б. Т. Боєцька-Пономаренко

студентка історичного факультету
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

ДІАСПОРАЛЬНИЙ ДИПЛОМАТИЧНИЙ ДИСКУРС: УТОЧНЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ГУМАНІТАРНОГО БЛОКУ ДИСЦИПЛІН (ЛІНГВІСТИЧНИЙ ТА ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТИ)

***Анотація.** Розробка номенклатури та формулювання точних і зрозумілих дефініцій закладає надійний фундамент майбутніх наукових розвідок, сприяє кращому розумінню досліджуваних явищ і понять, уможливорює вироблення повномасштабних теорій і забезпечує досягнення достеменних результатів силами вчених, які послуговуються у своїй роботі одним лінгвістичним кодом, та їх колеґ із інших лінгвоспільнот, засвідчуючи ефективність синергії глобальної наукової парадигми. Нижче наведені базові терміни з відповідними тлумаченнями, котрі мають узгодити, узагальнити та сконцентрувати в собі плюралізм синонімічних іменувань у працях дослідників дипломатичного дискурсу в цілому та діаспорального дипломатичного дискурсу як одного з його численних підвидів.*

***Ключові слова:** діаспоральний дипломатичний дискурс, дискурс діаспори, лінгвістика, історія, міжнародна політика, термінологія.*

Багаторічна традиція ґрунтовних наукових розвідок майже без винятків у розумінні сфер і галузей життєдіяльності людини передбачає визначення основної термінології, надання чітких дефініцій із тлумаченнями опорних понять і концептів, а також здійснення історичного екскурсу задля врахування попередніх напрацювань у досліджуваному напрямі та достеменності аналізу, що виконується. Ця теза справджується, зокрема, у випадку повномасштабного лінгвоісторичного вивчення сучасного канону дипломатичного дискурсу як комплексного і багатогранного явища сьогоденної глобалізованої комунікативної парадигми.

Уважний погляд на архітектоніку та спроба розробити актуальну типологію дипломатичного дискурсу першої чверті ХХІ століття виявили існування кількох малодосліджених аспектів. Однією з таких прогалин у цілісності наукових знань є відсутність номенклатурної однастайності та недостатній опис діаспорального дипломатичного дискурсу, тобто дискурсу діаспор(и) як предтечі формалізованого дипломатичного дискурсу.

Отже, наше дослідження має на меті засвідчити свою наукову новизну, заповнивши наявну лакуну актуалізацією та конкретизацією терміносистеми, що обслуговує цю сферу наукових розвідок, установленням єдиних визначень із деталізованим поясненням їх змісту для низки суміжних гуманітарних дисциплін, які цікавляться як діаспорою, так і дипломатією разом із породжуваними ними дискурсами.

Теоретична та практична значущість установлення номенклатури (сукупності термінів, які обслуговують певну сферу знань) не потребує широкого обґрунтування. Чіткість визначень і їхня усталеність (принаймні в одній мові) спрощує дослідницьку роботу колеґ-науковців, оскільки дозволяє реферувати до однакового змісту та обсягу понять, зосереджуючись на вивченні бажаного аспекту, характеристик або властивостей.

Основними завданнями, які вирішуються у межах цієї статті, є формулювання визначень «діаспоральний дискурс» і «діаспоральний дипломатичний дискурс» для низки гуманітарних і суспільних дисциплін, а саме: філології, історії, політики, дипломатії, міжнародних відносин. Ці дефініції залишатимуться валідними для соціології, демографічних студій, філософії та деяких інших суміжних галузей.

Слово «діаспора» є формою грецького дієслова “διασπείρω” та було відоме людству ще за декілька століть до нашої ери. Обидві лексеми вживалися під час звернення до «розсіяного, розпорошеного»,

тобто «розселеного» народу деінде за межами його місця (країни) походження. Екстраполоючи це поняття й порівнюючи його з реаліями сучасності, розуміємо, що такі переселенці – це шукачі кращого життя, втікачі від загрози війни чи розправи, заробітчани тощо. Вони були першими представниками певного народу, країни, етнокультурної та етномовної спільноти за її визначеними кордонами. Кожен з них утілював у собі, своїй мові, поведінці, цінностях, віросповіданні тощо свою історичну батьківщину. Кожного такого окремо взятого переселенця, біженця, приїжджого розглядало місцеве населення як представника цілої етноспільноти, яку він (вона) представляє. Така репрезентаційна роль (функція) діаспорян є тим єднальним містком між діаспорою та дипломатією, що перетворює першу на органічний і значимий складник і доповнює комплексну діяльність останньої.

Заради історичної справедливості варто наголосити на тому, що для багатьох країн саме їхні діаспори ставали предтечами, котрі своєю діяльністю готували шлях, умови для діяльності інших [1, с. 531] майбутніх дипломатичних зносин. Наші нинішні висновки ґрунтуються на попередньому спостереженні за становленням дипломатичного дискурсу низки країн романського та германського мовних ареалів, серед яких – Італія. Прочитуємо принаймні один приклад[5]. Так, офіційні дипломатичні відносини між Італією та Новою Зеландією були встановлені у 1950 році, однак спільна історія між цими країнами сягає другої половини ХІХ століття. Орієнтовно між 1880 і 1914 роками велика кількість італійців була змушена шукати кращої долі на іншому кінці світу. Відтоді процес еміграції до Нової Зеландії ніколи не припинявся, хоча і набував різних форм та мав несхожі мотиви. Перше покоління мігрантів становили здебільшого рибалки і фермери. Згодом це були представники торгівлі та бізнесу. Нині представниками італійської діаспори у Новій Зеландії є переважно кваліфіковані випускники та успішні підприємці, здатні не лише шукати кращого життя для себе деінде за межами Італії, але й «експортувати» мову, звичаї, культуру, наукові та технічні досягнення на міжнародний ринок, зокрема і до Нової Зеландії. Кількісні та якісні зміни діаспорального контингенту позначилися на мовному реєстрі, рівні освіченості, знань і культурно-історичній спадщині. Зазначені особливості поширювалися цими громадянами. Також зміни відбувалися на рівні асиміляції ними місцевої культури. Згодом налагоджені міжособистісні відносини лягли в основу ділових, партнерських стосунків та стали прологом і надійним підґрунтям для відкриття офіційних дипломатичних місій і представництв.

Оглядаючи наукову літературу, необхідну для різностороннього вивчення діаспорального та дипломатичного дискурсу, ми зіткнулися з відсутністю єдиного й усталеного визначення цих понять, що ускладнювало розуміння змісту і меж аналізованих концептів. Ця обставина спонукала нас до того, щоб запропонувати власні трактування понять з метою продовження і завершення повноформатного вивчення сучасного дипломатичного дискурсу без еківоків і різнотлумачень.

Серед вітчизняних науковців поняття «діаспоральний дискурс» вживає у своїй статті за 2020 рік В.Г. Ціватий [2, с. 3], не розшифровуючи його. У праці Б. Бодо, датованій 2004 роком [3], словосполучення «діаспоральний дискурс» представлено як ємне філософське поняття.

З метою здійснення нашого дослідження та для уникнення неоднозначності у сприйнятті й тлумаченні досліджуваного концепту пропонуємо прийняти за основу робочу дефініцію діаспорального дискурсу, розмежувавши для початку його широке та вузьке значення.

У вузькому значенні діаспоральний дискурс можна визначити як сукупність мовних і мовленнєвих практик представників певної діаспори (частини етносу, народу чи національності), якими вони послуговуються у необмеженому спектрі своїх комунікативних практик. Таке визначення задовольнить потреби філологічних, лінгвістичних, мовознавчих, прагмалінгвістичних студій.

У широкому розумінні діаспоральний дискурс – це сукупність учинків, дій (і бездіяльності), звичаїв, передачі інформації від міжособистісного, міжгенераційного до офіційного спілкування, що відбувається між представниками певного народу за межами його етнічної території розселення, а також охоплює внесок цих осіб у міжкультурний, міждержавний, міжнародний діалог, наближаючи їх до «м'якої» сили та публічної дипломатії. Така дефініція може застосовуватися у низці таких гуманітарних і суспільствознавчих дисциплін, як історія, дипломатія, міжнародні відносини, зовнішня політика, геополітика, народознавство, етнографія, соціологія, культурологія тощо.

Зрештою, діаспоральний дипломатичний дискурс є складовою частиною дипломатичного дискурсу як комплексного багатовимірного явища. Аналогічно з попередніми двома визначеннями розробимо співмірне з лінгвістичним аспектом визначення діаспори, адже у цьому процесі філологів цікавитиме мовний та мовленнєвий складники.

З огляду на це діаспоральний дипломатичний дискурс ми визначаємо як сукупність мовних, мовленнєвих і позамовних особливостей, які відрізняють комунікативні інтеракції діаспорян у їх комунікативній

активності, значимій і релевантній для міждержавних відносин, та взаємодії з кар'єрними дипломатами для здійснення репрезентативної функції певної країни на міжнародній арені.

Натомість для ширшого використання діаспоральний дипломатичний дискурс вбачається за можливе сформулювати як синергію зусиль діаспорян і професійних дипломатів, спрямовану на досягнення спільної мети, що полягає у гідній репрезентації власної країни у міжнародних і міждержавних зносинах. Ця взаємодія виявляється та досягається різноманітними засобами, є багатовекторною та багатоаспектною.

Слід також враховувати, що діаспора та дипломати можуть діяти, виступати, працювати разом або окремо, однак для виникнення саме діаспорального типу дипломатичного дискурсу всіх учасників процесу має об'єднувати спільна мета – представляти країну свого походження за межами її кордонів, берегти, плекати та поширювати її історичні, культурні, економічні, наукові надбання, захищати громадян, дбати про свою самотність і сприяти зміцненню дружби з іншими народами.

Перспективи дослідження зводяться до збору, аналізу, класифікації різноманітних зразків діаспорального дипломатичного дискурсу, а також до пошуку практичного застосування виявлених ефективних стратегій і тактик як для щоденного спілкування відповідних категорій громадян, так і для досягнення високих політичних цілей. А оцінку значення та правильності вибору зможе дати історія.

ЛІТЕРАТУРА

1. Предтеча. *Словник української мови : в 11 томах*. 1976. Том 7. С. 531. URL: <http://sum.in.ua/s/predtecha> (дата звернення: 15.10.2021).
2. Ціватий В.Г. Інституціональна діаспорологія і типологія української еміграції ХХ–ХХІ століть: інтелектуальний, політико-дипломатичний та історико-мотиваційний дискурс. *Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку* : матеріали II Міжнародної наукової конференції. 27–28 березня 2020 р., м. Дніпро. Частина II. / наук. ред. О.Ю. Висоцький. Дніпро : СПД «Охотнік», 2020. 400 с. (С. 3–5).
3. Bodó V. Identity and diaspora discourse. *Minorities Research*. 2004. P. 16–32. URL: https://www.epa.hu/00400/00463/00006/pdf/016_bodo.pdf (дата звернення: 15.10.2021).
4. Elaine L.E. Ho (National University of Singapore), Fiona McConnell (University of Oxford, UK). Conceptualizing “diaspora diplomacy”: Territory and populations between the domestic and foreign. *Progress in Human Geography (Sage Journals)*. 2019. Vol. 43(issue 2). P. 235–255 (перша публікація 05.11.2017, друк журналу 01.04.2019). URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0309132517740217> (дата звернення: 15.10.2021).
5. I rapporti bilaterali. *MAEC Italia*. 13.04.2005. URL: https://ambwellington.esteri.it/ambasciata_wellington/it/i_rapporti_bilaterali/ (дата звернення: 15.10.2021).

О. В. Пономаренко, Б. Т. Боецкая-Пономаренко. Диаспоральный дипломатический дискурс: уточнение терминологии гуманитарного блока дисциплин (лингвистический и исторический аспекты). – Статья.

Аннотация. Разработка номенклатуры и формулирование точных и понятных определений закладывает надежный фундамент будущих научных исследований, способствует лучшему пониманию изучаемых явлений и понятий, способствует разработке полномасштабных теорий и обеспечивает достижение истинных результатов как учеными, пользующимися в своей работе одним лингвистическим кодом, так и их коллег из других лингвистических сообществ. Это свидетельствует об эффективности синергии глобальной научной парадигмы. В статье приведены базовые термины с соответствующими толкованиями, которые должны согласовать, обобщить и сконцентрировать в себе плюрализм синонимических наименований в трудах исследователей дипломатического дискурса в целом и диаспорального дипломатического дискурса как одного из его многочисленных подвидов.

Ключевые слова: диаспоральный дипломатический дискурс, дискурс диаспоры, лингвистика, история, международная политика, терминология.

O. Ponomarenko, B. Boietska-Ponomarenko. Diasporal diplomatic discourse: clarification of the terminology of the humanitarian block of disciplines (linguistic and historical aspect). – Article.

Summary. Creating terminological nomenclature as well as formulation precise and clear definitions lays a solid foundation for future scientific research, promotes a better understanding of the studied phenomena and concepts, allows the development of full-scale theories and ensures the achievement of accurate results by scientists who use one (common) linguistic code and by those who belong to different linguistic communities to attest the effectiveness of the synergy of the global scientific paradigm. Here below some basic terms with appropriate interpretations are listed. The key idea is to harmonize, generalize and concentrate the pluralism of synonymous terms and names in the works of researchers of both, diplomatic discourse in general and diasporic diplomatic discourse as one of the many subspecies of the former.

Key words: diasporal/diaspora diplomatic discourse, discourse of diaspora, linguistics, history, international politics, terminology.